

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science
Volume 5 Issue 4, p. 263-269, August 2012

MEDRESELER VE İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDEKİ ARAPÇA ÖĞRETİMİNİN TEMEL DİNAMİKLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

*EVALUATION OF THE ARABIC TEACHING IN THE CONTEXT OF THE BASIC
DYNAMICS IN MADRASAS AND FACULTIES OF DIVINITY*

Yrd. Doç. Dr. İbrahim USTA

Bingöl Üniversitesi

Abstract

In this study the comparison of Arabic teaching in the madrasas and in Faculties of Arabic will be made in the context of basic dynamics such as aim, content, process, assessment and evaluation and the similar and different aspects of the two education system will be evaluated briefly. Some proposals are suggested at the end of the subject.

Key Words: *Madrassa, Faculties of divinity, Teaching of Arabic*

Öz

Bu çalışmada Medreselerde öğretilen Arapça Öğretimi ile İlahiyat fakültelerinde öğretilen Arapçanın, "amaç, muhteva, süreç, ölçme ve değerlendirme" gibi temel dinamikler açısından karşılaştırması yapılacak ve iki eğitim öğretim sisteminin Arapça öğretimindeki benzer ve farklı yönleri kısa bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Konunun sonunda her iki kurum için birtakım öneriler zikredilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Medrese, İlahiyat Fakültesi, Arapça Öğretimi*

Giriş

İlk emir "oku" ile başlayan İslam ümmetinin eğitim süreci, Hz. Peygamber zamanında ehli Suffe ve Daru'l-Kurra ile başlayıp günümüze kadar kesintisiz olarak devam

etmiştir. İslam dünyasındaki eğitim öğretim faaliyetleri ilk asırlarda camilerde başlamış, daha sonra kütüphane, âlimlerin evleri, saraylar ve edebiyat salonlarında yapılmaya başlamıştır. Mevcut nüfusun artmasıyla birlikte, hem ibadet hem de eğitim yeri olan camiler bu ağırlığı kaldıramadıkları için, zamanla ve çeşitli nedenlerle eğitim ve öğretim kurumları olan camilerden alınarak, yerine müstakil binalar tesis edilmeye başlanmıştır.¹

Sözlükte "okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek için tekrarlamak" anlamına gelen "dirâse" kökünden müştak ismi mekândır. Ders Sami dillerinde ortak kullanılan bir kelime olup Yahudilerde daha çok Tevrat'ın okutulup öğretildiği binalara "Beytü-l Midrâs" denilmektedir.² Eğitim amaçlı kurulan, öğretmen ve öğrenci ihtiyacını karşılamak, toplumun ihtiyacı olan meslek dallarında erbab insanlar yetiştirmek amacı ile kurulmuş olan bu sistemli yapılara medrese denmektedir. "Hiç bilenlerle bilmeyenler eşit olur mu?"³ âyeti ve "'Kim ilim tahsil etmek için bir yola girerse, Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır'"⁴ Hadis-i Şerifi gereği Müslümanlar İslam'ın ilk devirlerinde başlayarak kendilerini ilim yolunda geliştirmeye, her gün yeni bir şeyler öğrenip öğretmeye kendilerini adanmışlardır. Mescidi Nebevide başlayan bu kutlu heves yüzyıllar boyu sönmeden devam etmiştir. Camilerde başlayan eğitim ve öğretim, özellikle küçük çocukların cami ve mescitleri temiz tutamayacakları düşüncesinden hareketle, cami dışına çıkarılmış ve bu sayede farklı eğitim müesseseleri kurulmuştur. Müslüman nüfusunun artmasıyla birlikte, öğrenci ve öğretmen talebinin artması, eğitim yeri olarak kullanılan camilerin öğrencileri alamayacak duruma gelmesi, ilim dallarının genişlemesi ve yeni bölümlerin ortaya çıkması, yaş grubuna göre eğitim verme ihtiyacının hâsıl olması, müderrisliğin çok ciddi bir mesleki ihtiyaç haline gelmesiyle birlikte onları eğitecek kurumlara ihtiyaç olması, devletin eğitim kurumlarına teşvik verip, bu kurumların açılmasına rağbetin artması gibi sebeplere binaen eğitim ve öğretim camilerden ayrılarak Medrese denilen müstakil binalara taşınmıştır.⁵

Bugün İlahiyat fakülteleri denilince, genel anlamda çeşitli dinler ve ilahi hükümlerin öğretildiği yüksek tahsil kurumları akla gelir. Fakat İlahiyat fakültelerinin esas kuruluş amacı, önce İslam dini hakkında temel ve sağlam bilgilerin öğretilmesidir. Çünkü toplumun buna şiddetle ihtiyacı vardır. Kulaktan dolma bilgilerle değil, temel kaynaklarına dayalı İslami bilgilerin sağlam bir şekilde öğretilmesi gerekir. Halkımızın hurafelerden ve aldatılmaktan kurtarılması gerekir. İlahiyat fakültelerinin fonksiyonlarını tam olarak icra etmesi, bütün istismar kapılarının kapanması, hurafelerin zihinlerden silinmesi anlamına gelir. Bunun önüne geçmenin tek yolu, İslam dini hakkında tam aydınlanmaktır. Bu aydınlanmanın yolu İlahiyat fakültelerinde, Temel İslami bilgilerin sağlam ve eksiksiz bir şekilde öğretilmesidir.⁶

¹ - Mehmet Dağ, Hıfzurrahman R. Öymen, *İslam Eğitim Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1974, s.78 v.d.; Konu ile ilgili geniş bilgi için bkz: Osman Keskiöglü, *İslam'da Eğitim Öğretim*, DİB yay., Ankara 1988, s.25.

² - *İslam Ansiklopedisi*, TDV. Yay., İstanbul 2001, c.28, s.323 v.d.

³ - Kur'an-ı Kerim, Zümer 39/9.

⁴ - Müslim, Müslim b. Haccâc, *el-Câmiu's-Sahih*, thk., M.F.Abdülbaki, Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1956, *Zikir* 39; Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahih-i Buhârî*, Çağrı Yay., İstanbul 1982, *İlim* 10; Ebû Dâvûd, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, Çağrı Yay., İst., 1981, *İlim* 1; Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *Sünenü't-Tirmizî*, thk., A. M. Şakir-M. F. Abdülbâki-İ. A. Avad, Kahire, 1938, *Kur'an* 10; İbn Mâce, Ebû Abdillâh el-Kazvîni, *Sünen*, thk., M.F. Abdülbaki, Dâru'l-Fikr, trs., *Mukaddime* 17.

⁵ - Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976, s.5-7, Ömer Özyılmaz, *Osmanlı Medreselerinin eğitim programları*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s.7-16 v.d.

⁶ - Mustafa Usta, *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Kurumlaşma ve Etkileşme Sorunları*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2001. s.45.

Bu çalışmadaki temel gaye, aynı amaca hizmet etmeye çalıştıkları halde, hedeflerine farklı yönlerden ulaşmaya çalışan iki güzide müessesemiz İlahiyat Fakülteleri ve Klasik medreselerde ki Arapça eğitim ve öğretim programlarını; Amaç, Muhteva(İçerik), Öğrenme/Öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutları açısından objektif bir şekilde karşılaştırmak, eksik yönlerini alternatif önerilerle tamamlamak ve bu şekilde sonraki nesillere daha faydalı olan ilim yuvalarının tesisine hizmet etmektir.

Medrese ve İlahiyat Fakültelerindeki Arapça Öğretiminin Değerlendirilmesi

I. Amaç yönünden

Medrese müfredatının temeli, öğrenciye alet ilimleri ve İslâmî ilimlerini öğretmektir. Alet ilimlerinden maksat Sarf, Nahiv, Mantık, Vaz'ı, Münazara ve Belagat gibi ilimler olup, İslâmî ilimler için araç mesabesinde. Zikredilen bu ilimlerin tahsili ise Arapça öğreniminden geçmektedir. O halde Arapça Medrese eğitiminde anahtar ilim hükmündedir.

İlahiyat Fakültelerinde de temel İslami ilimlerin öğretilmesi için, Arapça dersi bir anlamda anahtar konumundadır. Bunun sebepleri şu şekilde zikredilmiştir:

- 1- Öğrencilerin temel referans kaynaklarına ulaşabilmelerini sağlamak
2. Yapılan Arapça konuşmayı dinleyip anlayabilen, pratik konuşabilen, Arapça okuduğunu anlayan ve düşüncelerini yazabilecek düzeyde bir öğrenci yetiştirmek
3. İhtiyaç duydukları dini bilgileri, başkalarına ihtiyaç duymadan öğrenmelerine imkân sağlamak
4. Öğrencilerin akademik açıdan başarılı olmalarına olanak sağlamak⁷

Her ikisinin ortak amacı temel İslami kaynaklara ulaşabilmek ve bu kaynaklardan hareketle toplumdaki gerek dini ve sosyal problemleri çözmektir. Ayrıldıkları husus ise İlahiyatlarda öğrencinin “konuşma - yazma - dinleme ve okuma” gibi temel dil becerisinin tamamını geliştirmek hedeflenirken, medreselerde ise sadece okuduğunu derinlemesine anlama becerisi geliştirmek hedeflenmiştir.

II. İçerik (Muhteva) yönünden

Medreselerde Arapça öğrenmek için öncelikli olarak kelime tahlillerini içeren (Sarf ilmi) “*Emsile, Bina, Maksûd, İzzî, Merâh, Şâfiye*” gibi kitaplarla başlanmakta, daha sonraları ise Nahiv (Gramer) bilgilerine geçilmektedir. Nahivde ise sırasıyla “*Avâmil, İzhâr, Kâfiye, Muğni'l-Lebîb, Kavaidü'l-İ'rab, Elfiyetü İbni Mâlik, Şerh-ül Mısbah, İmtihânü'l-Ezkiyâ*” gibi temel eserler ve bunlara ait şerh ve haşiyeler okutulmaktadır.⁸

Türkiye’de sayısı 50’yi geçmiş olan İlahiyat Fakültelerinin her birinde Arapça öğretiminde çok farklı Arapça öğretim setleri kullanılmaktadır. Bu konuda fakülteler arasında bir birliktelik söz konusu olmadığı gibi aynı fakülteadaki Arapça öğretim elemanları arasında dahi bir birliktelik görülmemektedir. Buna rağmen materyal farklı olmakla birlikte “*Nahiv, Sarf, Mükâleme, Kıraat*” tan oluşan dört farklı Arapça dersi bulunmaktadır. Tüm derslerin öğretilmesindeki temel hedef; alanıyla ilgili klasik ve modern metinleri anlayabilecek ve

⁷ - Mehmet Soysaldı, *Türkiye’deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretiminde karşılaşılan problemler ve çözüm yolları*, Ekev Akademi Dergisi Yıl: 14 Sayı: 45 (Güz 2010), s.257.

⁸ - M. Halil Çiçek, *Şark Medreselerinin Serencamı*, Beyan Yay., İstanbul 2009, s.46; ayrıca bkz, Cevat İzgi, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, İz yay., İstanbul 1997.

kendisini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilecek düzeyde Arapçayı en az Avrupa dil portföyü olan B1 genel düzeyinde kullanarak ilahiyat alanındaki çalışmalar yapıp ülkeye hizmet etmektedir.

III. Öğrenme/Öğretme süreci yönünden

a- Süre: Medrese eğitim sisteminde ders vakitleri belli bir program dâhilinde değil, müderris/öğrenciye bağlı olarak ikisine uygun bir vakitte icra edilmektedir. Ayrıca ders süreleri öğrencinin zekâ seviyesi ve verilen dersin kolaylık ve zorluğuna bağlı olarak değişiklik arz etmektedir. Başka bir ifade ile medresede okutulan herhangi bir kitabın sonuna gelinmesi, o ders için sürenin bittiği anlamına gelmektedir. Bu yönden bakıldığında medreselerin “süre” merkezli değil, “ders/konu” merkezli bir yaklaşıma sahip oldukları anlaşılmaktadır.

İlahiyat Fakültelerinde ise ders vakitleri -hazırlık sınıfı hariç- haftada dörder saat ve 45'er dakikalık devreler halinde olup dört yıl boyunca Arapça eğitimi devam etmektedir. Öğretmen ve öğrenciler için derslere devam zorunluluğu bulunmaktadır. İlahiyatlarda aslanan konu veya kitabın belirli bir süre içerisinde bitirilmesi.

Medreselerde süre sınırlamasına gidilmezken, İlahiyatlarda tam tersi bir durum söz konusudur. Buna bağlı olarak medrese öğrenciye eksik kalan konuları telafi etme imkânı verirken, İlahiyatlarda bu mümkün olmamaktadır. Bu durumda öğrenci yeterli öğrenememe gibi zor durumlarda kalmaktadır.

b- Öğretmen: Medreselerde müderris olunabilmesi için Medreseden icazet alma şartı bulunmaktadır. Bu sebeple medreselerde ders veren hocalar bir zamanlar aynı medresede öğrenci oldukları için ilmi yeterlilik ve ders konularına hâkimiyet noktasında hiçbir eksiklikleri yoktur. Fakat İlahiyat Fakülteleri için durum aynı değildir. Çünkü İlahiyat Fakültelerinde öğretmenlik yapan öğretim elemanlarının hepsi Arapçaya aynı düzeyde hâkim değildiler. Bu durum ders verirken bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırma sonuçları İlahiyat Fakültelerinde bir takım öğretim elemanlarının dersi öğrenci seviyesine göre işleyemedikleri, bazılarının ise kendilerini (öğretmenliklerini) ispatlamaya çalıştıklarını göstermiş, bu yüzden de öğrenci ile arasına duvarlar ördükleri görülmüştür.⁹

c- Öğrenci: Medreselere öğrenci olarak kabul edilmek için herhangi bir önkoşul yoktur. Öğretim süreçleri sınıf esasına göre değil, kitap esasına göre düzenlenmiştir. Yani öğrenci, medresede okutulan kitaplardan birini okumaya başlar. Aynı kitabı okuyan başka öğrenciler onun sınıf veya kitap arkadaşısıdır. En başarılı öğrenci, mevcut metindeki mana ve mefhumu en iyi anlamış öğrencidir. O oturumda bir konu iyice anlaşılmadan diğer bir konuya geçilmez. Derste hem müderris hem de öğrenciler aktiftirler.

İlahiyat Fakültelerinde ise öğrenci kabulü, seçme ve yerleştirme sınavından aldığı nota göre değerlendirilmekte olup, zekâ ve anlama seviyesi aynı olan öğrencilerden oluşmaktadır. Ayrıca Fakülteler sınıf geçme esasına göre düzenlenmiştir. Eğitim ve öğretimin hedefi, içeriği, yöntemleri ve sınavları, o sınıfın seviyesine göre belirlenir. Dersleri anlatan öğretim elemanları, sınıfın seviyesini esas alarak ders anlatırlar. Öğrenci de o sınıftaki çalışması, konuları öğrenmesi, derse olan katkısı ve sınavlardaki durumuna göre ya başarılı olur, ya da başarısız olarak aynı dersi/sınıfı tekrarlar.

d- Materyal: Bir bilginin öğrencinin zihninde kalıcı olabilmesi için, öğrencinin bir şekilde derse odaklanmasını sağlamak, anlatılan ders sebebiyle onun ilgisini çekmek için uygun metot kadar materyal seçimi de çok önemlidir. Medreselerde derste araç gereç olarak

⁹ - bkz; Mehmet Soysaldı, *a.g.e.*

kitaptan başkası pek kullanılmaz. Ders okunurken yalnızca ders kitabı değil, konuyla ilgili diğer kaynak kitaplar az da olsa kullanılmaktadır. Ancak modern eğitim araç ve gereçlerine (sesli ve görüntülü aletler, bilgisayar, internet v.s.) rağbet edilmemektedir.

İlahiyat fakülteleri derslerde araç gereç olarak daha geniş imkânlara sahiptir. Bugün her İlahiyat fakültesinin kendisine ait kütüphanesi bulunmaktadır. Ayrıca, bazı uygulamalı Arapça derslerinde dil laboratuvarı, bilgisayar, internet, tepegöz ve projeksiyon gibi günümüz modern aletlerinin kullanıldığı da görülmüştür.

e- Yöntem/Metot: Medreselerde dil öğretiminde, öğretim usulü olarak tümdengelim metodu yerine cüz metodu, ezberleme metodu ve kolaydan başlayıp zora doğru giden metotlar uygulanmıştır. Medreselerde öğretim süreçleri sınıf esasına göre değil, kitap esasına göre düzenlenmiştir. Derste öğrencilerden birisi veya birkaçı kitabı orijinalinden okuyarak derse başlar. Müderris önce öğrencinin dersi anlayıp anlamadığını kontrol eder. Sonrada okunan metnin içerik açıklanmasına geçilir. Derste hem müderris hem de öğrenciler aktiftirler. Her ne kadar metot olarak öğrencinin seviyesine uygun eğitim verildiği söylene de, çocukların zihin ve kavrayışına uygun olmadığı aşikârdır. Öğrencinin "öğrendim" ve müderrisin ise "öğrettim" diyerek memnun oldukları şeyler, öğrencinin tam anlamını ve kullanım şeklini ve hatta ne amaçla olduğunu bilmeden, yalnızca ezberleyip telâffuz ettiği bir takım kurallardan ve terimlerden ibarettir.

İlahiyat Fakültelerinde medreselerde olduğu gibi ortak bir öğretim metodu bulunmama ile birlikte, kullanılan yöntemler öğretim görevlisinin tercihinine göre değişiklik göstermektedir. Bazıları Arapça olarak nahiv ve sarf kaidelerinin ezberletip, bunları Arapça metinlerde uygularken, bazıları ise pratik konuşmaya ağırlık verip, ilerleyen safhalarda sarf ve nahiv kurallarını modern metotlara uygun olarak öğretmektedir. Kullanılan bir diğer yöntem ise klasik metin okuma ve buna bağlı olarak dil kurallarının öğretilmesidir.¹⁰

IV. Ölçme ve Değerlendirme yönünden

Medreselerde ölçme değerlendirme sınıf geçme sistemine göre olmayıp, ders-konu geçme esasına dayanmaktadır. Gerek kitabın okunduğu sırada, gerekse kitabın okunması bittikten sonra, yapılacak bir sözlü sınavla öğrencinin o kitabı anlayıp anlamadığı kontrol edilmiş olur. Yukarıda zikredilmiş olan ders kitaplarının sırasıyla okunmasından sonra öğrenci, "İcazet" isimli bir diploma ile ödüllendirilir ve bu şekilde öğrenci medreseden mezun olmuş sayılır.

İlahiyat fakültesinde ise öğrencilerin ölçme ve değerlendirmeleri birtakım sınavlar çerçevesinde yapılmaktadır. Sınavlar ise mutlak ölçütlere göre değerlendirilir. Ders başarı notu, ara sınavı ile yılsonu sınav puanlarının birlikte değerlendirilmesiyle elde edilir ve bu sonuç öğrencinin akademik başarı durumunu gösterir. Ders başarı notunun hesaplanmasında; ara sınavların ortalaması ile yılsonu sınavının ortalaması belli oranlarla alınarak geçme veya ders/sınıf tekrarına karar verilir.

Öneriler

Bir eğitim ve öğretim programının temel dinamikleri amaç, muhteva, öğrenme/öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirmedir. Bu açıdan bakıldığında İlahiyat fakülteleri ile medreselerin amaçları arasında büyük orantılı farklar görülmemektedir. Her iki

¹⁰ - Mehmet Soysaldı, *a.g.e.* s.275-276.

kurum öğrencilerini temel hedef olan Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şerifleri orijinal dili olan Arapça olarak anlamak ve anlatmak hedefine yönlendirmişlerdir. Muhteva yönünden bakıldığında Medreselerin sarf ve nahiv ilimlerine çok abartılı bir şekilde takıldıkları halde, aynı ilgi ve alakayı yazma ve konuşmaya vermedikleri görülmektedir. Medrese öğrencisi her ne kadar eski metinleri çözmekte zorlanmasa da önüne getirilen akademik (modern) bir çalışmayı bir anlamakta zorlanmaktadır. Bir diğer sorun ise ister eski metin olsun ister modern bir metin, medrese öğrencisinin bunu anlamasına rağmen, kendi diline akıcı bir dille tercüme edemediği tespit edilmiştir. Tüm bu sebepler medrese sistemine köklü değişiklik yapılmasını gerektirmektedir. Aksi halde toplumdan soyutlanma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaklardır. İlahiyat fakültelerinde kullanılan materyallerin bölge insanımızın mantalitesine uygunluğunda birtakım problemler vardır. Öncelikle okutulan kitapların Arap menşeli olması ve gerek mensubu olduğu ülke yöneticilerini, gerekse ırkını övmeleri, sorunların başında gelmektedir. Bu eserlerdeki bir başka sorun ise, mezkûr eserlerin çoğunun yoğun bir dini içeriğe sahip olmasıdır. Unutulan bir gerçek vardır ki; o da şudur: Arapça Türkiye insanına göre yabancı bir dildir. Türkçeden farklı, kendisine mahsus kültürel bir ortamda oluşmuş olan bu dil farklı ses sistemine de sahiptir. Bu suretle, Arapça öğretiminde bu gerçek, göz önünde bulundurulmalı, öğretim bu esasa uygun olarak yabancı dil öğretim metot ve teknikleriyle yapılmalıdır. Bundan hareketle yabancı dil eğitiminde titizlikle uyulması gereken en önemli ilkelerden biri de, öğretim görevlisi veya müderrisin, öğrencileriyle diyalogunu o yabancı dil ile devam ettirmesidir. Bu ilkeye uyulmadığından olsa gerek, hem medrese hem de İlahiyat Fakültesi öğrencileri öğrendikleri dili günlük hayatta kullanamamaktadırlar. Öğrenme/Öğretme süreci yönünden bakıldığında Medreselerin kısa bir zamanda çok ve kalıcı şeyler öğrendiğini telakki etmekle birlikte, birtakım eleştirilere de hedef olmaktan kurtulamamıştır. Medreselerde yoğun Arapça bilgisi öğretilmesine rağmen, şer'i ilimlerde tenkitçi ve metodik ilmi düşünceyle buluşamamış, özgün düşüncelerin ve eserlerin doğmasına zemin hazırlayamamıştır. Dil öğreniminde ezber usulünün yaygın olması, diğer ilimlere de etki etmiştir. Mütefekkir, düşünür yerine “*ayaklı kütüphane*” tipi övgüye layık olmuş, sistem bu tipin çoğalmasına katkı sağlamıştır. Arapça ilimleri, medresenin ortaya çıkardığı âlim tipinin doğmasına en önemli altyapıyı oluşturmuştur. Arapça, İslami bilginin elde edilme aracı olduğu için, bilgilenme sürecinin bir bölümü bu dil yetisi için kullanılmıştır. Arapçanın dilsel düzeni, söz ve gösterge boyutu, toplumsal iletişimi amaçlamamış, sadece İslami bilginin tarihsel oluşumunu karşılamıştır. Bu araç medreselinin düşünce sembolleri, zihinsel faaliyetlerinde rol oynamamıştır. Kutsal yönü olduğu için bilgisel süreçte yeni evrimlere açılım sağlanamamıştır.¹¹

Sonuç

Birey ve fertlerin gelişimi, milletlerin yükselmesi, mevcut medeniyet ve kültürün, bizden sonraki nesillere taşınmasındaki en büyük araç şüphesiz ki eğitim ve öğretimdir. Bu noktadan bakıldığında medreseler İslâm tarihi boyunca eğitim alanındaki yegâne müesseselerdir. Temel vazifeleri arasında yüzyıllar boyunca mütedavil hale gelmiş olan bilgiyi yeni nesillere aktararak bu bilginin devamlılığını sağlamak, yeni bilgi üretmek, toplumu bilgi ile geliştirip yüceltmek ve devlet kademelerinde görev alacak kapasitede insan ihtiyacını karşılamak olup, başka bir ifade ile medreseler hem bireyi, hem toplumu, hem de devlet ricalini maddî ve manevî açıdan eğiterek onları yetiştiren kurumlardır.

İlahiyat Fakültesi denilince “İslam dinini bilimsel yöntemlerle inceleyerek, bilimsel tutumu benimsemiş, aydın din adamı yetiştirmek amacıyla eğitim veren resmi kurumlar” akla gelmektedir. Günümüz İlahiyat Fakülteleri, Klasik Medrese Arapça müfredatının modern

¹¹ - Geniş bilgi için bkz; Dursun Hazer, *Osmanlı medreselerinde Arapça öğretimi ve okutulan ders kitapları*, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2002/I, ss. 274-293.

anlamda daha gelişmiş bir devamı olma iddiasındadır. Bu anlamda ilahiyat fakülteleri ile medrese Arapça öğretimi benzer ve farklı yönleriyle birlikte olumlu yanlarının yanı sıra olumsuz yanlara da sahiptir.

Sonuç olarak; bir eğitim ve öğretim programında bulunması gereken temel dinamikler göz önüne alındığında; Bugünkü medrese ve İlahiyatlar birbirilerinin alternatifi değildirler. Medreselerin de İlahiyatların da kendilerine has meziyet ve eksiklikleri olmakla birlikte, ikisi de mevcut halleriyle ihtiyaçlara tam anlamıyla cevap verememektedirler. Medreseler yüzyıllardır devam eden bir geleneğin temsilcileri olarak büyük bir tecrübeye sahip olmalarına rağmen, modern çağın gereksinimleri ile donatılıp ıslah edilmedikleri sürece yok olmaya mahkûmdurlar. Bu ise büyük bir kayıptır. İlahiyat Fakülteleri ise modern sistem ve zihniyete sahip devlet kurumları olmakla birlikte, eğitimde ve öğretimde tecrübe eksikliği yaşamaktadır. Bunun için medreseleri tecrübesinden ve orda okutulan eserlerden istifade etmesinde fayda vardır.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1989.
- AYHAN, Halis, *Türkiye'de Din Eğitimi*, Marmara Ün. İlahiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1999.
- BALTACI, Cahid, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahîh-i Buhârî*, Çağrı Yay., İstanbul 1982.
- ÇİÇEK, M. Halil, *Şark Medreselerinin Serencamı*, Beyan yay., İstanbul 2009.
- DAĞ, Mehmet, Hıfzırahman R. Öymen, *İslam Eğitim Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1974.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, Çağrı Yay., İst., 1981.
- HAZER, Dursun, *Osmanlı medreselerinde Arapça öğretimi ve okutulan ders kitapları*, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2002/1.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh el-Kazvî, *Sünen*, thk., M.F. Abdülbaki, Dâru'l-Fikr, trs., İslam Ansiklopedisi, TDV. Yay., İstanbul 2001.
- İZGİ, Cevat, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, İz yay., İstanbul 1997.
- KESKİOĞLU, Osman, *İslam'da Eğitim Öğretim*, DİB. Yay., Ankara 1988.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc, *el-Câmiu's-Sahîh*, thk., M.F. Abdülbaki, Dâr İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1956.
- ÖZYILMAZ, Ömer, *Osmanlı Medreselerinin eğitim programları*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002.
- SOYSALDI, Mehmet, *Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretiminde karşılaşılan problemler ve çözüm yolları*, Ekev Akademi Dergisi Yıl: 14 Sayı: 45 (Güz 2010).
- Tirmizî, Ebû İshâ Muhammed b. İshâ, *Sünenü't-Tirmizî*, thk., A. M. Şakir-M. F. Abdülbâki-İ. A. Avad, Kahire, 1938.

USTA, Mustafa, *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Kurumlaşma ve Ekolleşme Sorunları*,
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2001.